

kapcsolódó cikkét - nem mindig az egy-két hónappal ezelőtti állapot szerint alakítják a lapot, és a benne közölt anyagok sorsát.

A február 23-i közmeghallgatás vendégei: (a képen jobbról balra: Sólyomvári György, a Székesfehérvári Örmény Önkormányzat elnöke, Dávid Csaba székesfehérvári képviselő, háttérben a Bp. XI. kerületi önkormányzat kisebbségi referensei)

De ez alkalommal, a BÖKÖT közmeghallgatásán, végre Budapesten kívüli örmény közösségek is képviseltették magukat, ami feltétlenül örömkre szolgált.

*dcs*

\*\*\*\*\*

## Magyar Kultúránk

Elődeink, Aranka György nyelvmívelő társaságának adományozott 2.000 aranya, a kolozsvári kőszínház építésére való összegek, s ugyanott a múlt század végén a helybeli zenekonzervatórium javára tett alapítvány... de nem csak az anyagi jelenlét, hanem őseink lelkesedő részvétele a magyar kultúra építésében... jogos folytatásként élénk állítja a kérdést: miként segíthetnénk mi, magyarörmények a magyar kultúra mostani állapotán?

1. Elsőként kötelező saját egyházi ügyeink rendbetétele. A majd két éve birtokháborítást elkövető szektával szemben az illetékes katolikus püspökség ez idáig nem lépett fel. Végig kell gondolnunk, hogy a magyarországi magyar-örmény katolikusok kellene-e a katolikus egyháznak vagy sem?

Talán lelkes hívőkben oly gazdag a katolikus egyház, hogy lemondhat rólunk? Ezt a kérdést bizonyára nem vagyunk hivatottak megválaszolni. De cselekednünk kell, amikor majdnem egy hit(el)térítés áldozatai vagyunk: arra ösztönöznének bennünket, hogy legyünk örmény-ortodoxok. 350 év katolikus létünk után. !!!

Ez a kihívás feloldja talán a magyar-örményekben is uralkodó hármasszöveget, a FÉK-et: a félelmet, az értelem-(zavart) és a kényelmet.

A vallási hovatartozás legintimebb személyes ügyeink közé tartozik, de most választanunk kell: maradunk katolikusok? Egy örmény szektához akarunk tartozni, mely inkább internacionalista, alapítói nemzeti összetétele szerint és titkos, bevallatlan hitet gyakorol? Vagy térjünk örmény ortodox hitre? Többé-kevésbé hitüket gyakorló, zömében erdélyi magyarörmény testvéreim eldönthetik: érdemes volt-e szülőföldünkről eljönni, ha **itt is** utolért az ortodox gőzhenger?

Katolikus templomba lépve, úgy érzem, a végtelennel találkozom, időben és térben, tegnapi őseimmel és mai testvéreimmel. Ellenben ezt az érzést ne kérje senki tőlem számon, ha egy anglikán vagy baptista imaházba látogatnék, amelynek elsősorban építészeti, művészeti értékeire figyelnek. (Nem a példaként felsorolt egyházakról mondom itt értékítéletet, hisz azokat is ugyanúgy becsülöm, miként elvárom, hogy ők is tiszteljenek bennünket.) Egyszerűen tudomásul kell vennünk: vannak dolgok, amelyekről **másként** gondolkodunk, remélve ugyanakkor, hogy **nem egymás ellen!** Valóban: keleti testvéreinknek az 1993-94-es saját, ortodox egyház alapításkísérletük nem sikerült... de a megoldás az örménykatolikus egyház megszállása? Szeretnénk, ha megtalálnák saját egyházi közösségüket, amit önmaguk építenek ki, önerőből. Fogjon össze mindazon 20-30 személy, aki a fővárosban él és kereszténységét akarná gyakorolni az ortodox örmény egyház kebelében.

Miután őseink, letelepedve Erdélyben, igen pragmatikusan a katolikus egyházhoz csatlakoztak, ránk bízta ezen hit fenntartását, továbbvitelét.

Az eltelt 350 év alatt az újonnan hozzánk menekülő testvéreinket mindig jó szívvel fogadtuk

és csupán az utóbbi években vannak gondjaink ortodox küldetéstudattól és etnobiznisztől fűtött keleti barátainkkal.

Egyfelől: örménykatolikus lelkesységünk ma ortodox vagy ateista keleti örmény testvéreink kezén van. Ők a mi korábbi, 350 évnyi katolicizmusunk örökösének is vallják magukat, csak azért, hogy a lelkeség, a könyvtár, a múzeum, amelyeket katolikus elődeink hoztak létre, a tulajdonukba kerülhessen.

Voltak tehát egyidőben, egyszerre örménykatolikusok és ortodoxok... egészen 1998. nyaráig, amikor ugyanők megalapították az örménykatolikus lelkeség székhelyén, a budapesti Orlay utcában, a Magyarországi Örmény Egyház nevű szektát, amelynek pontos hitvallásáról még alapító okiratuk sem szól.

Innentől kezdve tehát a magyarországi katolikus egyháznak vannak olyan hívei, kik egyszerre ortodoxok, ateisták és szekta-tagok is, egyszemélyben.

A vallás kultúrahordozó jellege közismert, már csak az tisztázandó: ezen fentemlített csodalények melyik kultúrához ragaszkodnak? Valószínű, hogy az előbb említett négy kultúrkör helyett egy ötödiket választottak, az oly divatos Mammont. Neki pedig semmi dolga a magyar kultúrával!

Mi, magyarok és mi, örmények egyaránt katolikus és európai emberek lettünk, itt a Kárpátok ölelésében. Valami mély emlék, közös ősi kultúra közelített egymáshoz oly módon, amelyre alig akad példa nemzet és kisebbsége között. Háromszázötven éven át Erdély keresztjeit a magyarsággal együtt szenvedtük és együtt cselekedtünk a magyar élet érdekében Erdélyben, és bárhol, magyar földön. Mindkét nemzet családcentrikus, értékmegőrző, vallásos. A becsületről pedig: csak az erdélyi magyar egyesületek magyarörmény pénztárosait említeném, akiket megbízható kezelőknek ismertek el mindannyiszor. Mindkét nép megtanulta a túlélés fogásait, így az együttérzés, a tolerancia kölcsönös volt. Elődeink, akik Trianon miatt otthagyták Erdélyt, tudták, hol élhetnek tovább háborítatlanul!

A szülőföldön, Erdélyben maradtakat pedig vallásuk révén oly sokszor megpróbálták magyarságuktól eltéríteni, "Nem tettünk soha különbséget köztük... Ne állítsák most e kettőt - vallásos hitünket és nemzeti érzelmeinket - szembe egymással! Ne kívánják, hogy egyiket a másik rovására megtagadjuk! Mert, ha kényszerítenek reá, nem fogunk habozni a válasszal: Ezt szeretnők, ha a római szentszék tudomásul venné... Az elnemzetlenítés, a románosítás szolgálatában álló örmény püspökségtől elfordulunk, minden erőnket ezzel szembe állítjuk, nemzeti létünket minden eszközzel, ha kell vallásunk feláldozásával is megvédelmezzük" írta a *Dési Hírlap* 1924. aug. 6-án.

Magyarországon ma, a körbevicsszó médium birodalmában senki ne vette volna észre az örménykatolikusok kisemmizését? Mert katolikusok? Mert magyarörmények? Van-e még olyan nagyvallás országunkban, amelynek évek óta elbitorolt **egyetlen** templomáról ne tudna ég és föld, harsányan követelve visszajuttatását?

Nem szekértáborok, hanem két teljesen különböző kultúra: a katolikus, európai és az ortodox, ázsiai találkozik most a magyarországi örmény kisebbségben. A magyarörménység és a később bevándorolt keleti örmények közötti erkölcsi különbségek korábban az újonnan jöttek európaizálódásával egyenlítődték ki.

Ma, egy alig 40-50 személyből álló társaság, a már korábban - 50 év alatt - jól begyakorolt erőszakos taktikát alkalmazza, kenetteljes, keleti "szívjóságot" mutatva a kívülálló, tájékozatlan magyar közvéleménynek. Két dologban mindenképpen érdekes eredményeket értek el: a magyarországi - a földkerekségen egyedülálló - kisebbségi törvény (de még inkább annak joghézagai) révén minden társadalmi ellenőrzés alól kivont országos kisebbségi önkormányzatban, és azon keresztül a magyarörménységről eddig kialakult képet teljesen megváltoztatták. Ha eddig köztudott, elismert volt a magyarörménység egységes volta, békés kisebbségtudata, ez most már a múlté.

Ez az acsarkodó, vádaskodó, a magyarörménység pusztaságát is tagadó médiakampány, amelyet hatalom- és pénzféltésből indítottak néhányan immár három éve, ez évtizedekre tönkretette megítélésünket a magyar társadalom szemében. (Amelynek saját, súlyos gondjai mellett már csak a kisebbségek belharcai hiányoztak.) Ezeket az ellenérzéseket persze fokozni is lehet, és ez ügyben is szorgoskodtak barátaink!

- A magyar törvények semmibevétele nemcsak a kisebbségi, önkormányzati képviselői, hanem számviteli oldalon is fellelhető lehet.
- A parlamenti képviselőket erőszakoló, siettető lépéseiket még külföldön elhangzó panaszokkal, ottani szervezkedéssel is tetőzik.
- Végül, de nem utolsó sorban: az örmény genocídiumot követelő anyagi kárpótlást kezdeményezve, pénzt követelve maguknak, a fenyegetésig jutottak el.

Valóban nem könnyű eldönteni, egyszerűen a mérhetetlen pénz és hatalomvágy dolgozik-e itt, vagy a magyarörmény kisebbség lejáratása, likvidálása a cél?

A második területen elért eredményeik az utóbbi válasz felé döntik a mérleget. Jelenleg valami öszvér egyház működik a budapesti Orlyay utca volt örmény katolikus lelkészénél: részben szekta, részben pedig ortodox, katolikus (mechitarista) szerzetes által vezetve, mindez 1998 nyarától. Ide katolikus örmény már alig jár, tehát a sikersztori folytatódik.

Mit tesz a magyar állam és a magyar katolikus egyház polgárai, illetve hívei megvédése ügyében?

Itt az orwelli szörnyű duplagondolat szólal meg újra: "etnobiznisz"-ről kárálnak azok, akik ingatlan és ingó vagyonszerzés érdekében örmény szektát alapítottak. A spontán privatizáció ismerhető fel cselekedeteikben: a korábban magukat nyilvánosan is ateistának valló egyéneknek joguk van megtérni az Istenhitben, joguk akár új egyházat is alapítani (ha szegényesnek tartják a kínálatot) és hitüknek (hitüknek? - a szerk. megjegyzése) megfelelő templomot, imaházat, sekrestyét, bunkert, vallatókamrát, brókercéget, bankot építeni, kialakítani!

Hagyján... Csak hagyják békén a magyarországi örménykatolikus egyház ingó és ingatlan tulajdonát, és ha valamilyen törvénytelen módon használói lettek ezeknek, keresztény szegényeink emlékeztesse őket a "Ne lopj" parancsára, kérjenek bocsánatot magyarörmény testvéreiktől és gyorsan vonuljanak át saját egyházi épületeikbe! Mi ígérjük, hogy ott őket nem zaklatjuk! Ha nem tennék a fentieket, ők lennének az "etnobiznisz" valódi megtestesítői, velük szemben léphetne fel ráncolt homlokkal az ombudsman, a kisebbségi hivatali elnök, a bécsi mechitarista szerzetesrend... és a média! Amennyiben bármelyik ezek közül sunyítana, köntörfalazna, ez csak megerősítené, legitimálná az említett "etnobiznisz" tényét. Precedensértékénél fogva egy ilyen "tolerancia" végveszélyt jelent a kisebbségi önkormányzatiság társadalmi elfogadottságára, törvényszerűségére, erkölcsi színvonalára nézve.

**Dixi, et salvavi animam meam!**

2. Bár a szigorúan vett egyházi kérdés megoldását felvázoltuk, a szakralitás a legszorosabb összefüggésben van kultúránkkal, a magyarörmény kultúrával.

A két különböző kultúra üzent egymásnak: az 50 férőhelyes ortodox templom az 500 férőhelyes katolikus katedrálisnak. Ha a teljes magyarországi örmény ortodoxia az előbbi

ötvenes szentélyben elfér, akkor hány katedrális kellene magyarörmény katolikusaink egybegyűjtésére?!

Persze, ilyen módon is eltüntethető a szakralitás az életünkből.

Korábban a vezetőink, papjaink, tanítóink is voltak. Mai választott (választott? - a szerk.) képviselőink nem vezetőink, nem tanítóink és nem papjaink. Hiába a média és a politika helyezkedési erőlködései - a mostani vezetés nem tudja megmozdítani magyarörmény testvéreinket, hiszen kirí a vezetőkről, hogy a szakrálisról eleve lemondanak. A magyarörmény múlt örökösének vallják magukat - legitimációs kényszerből. De ez nem jelenti azt, hogy a valódi örökösöknek ezt föltétlenül el kellene fogadniuk. Különösképpen nem, ha a vallomástevők cselekedetei ellentétesek az örökség szellemével.

Nekünk, valódi örökösöknek, kötelességünk az örökség megőrzése, nem annak eltüntetése, zárolása, elferdített folytatása.

Hosszú, majdnem félévszázadnyi szünet után újra van magyarörmény egyesületünk, vannak lelkesült tagjai, akik egyre többen vállalják a mérhetetlen nagy munkát, az elődök ránk hagyott örökségének felmérését és továbbvitelét. Mert ez a feladat - 350 éves erdélyi múltunk kutatása, közkinccsá tétele - elidegeníthetetlen és kizárólagos, jogos tulajdonunk! Nekünk - magyarörményeknek!

Nem az erdélyi életet mélységében nem ismerő kutatók, a pusztá létünket is tagadó magas tudósok, vagy azon elmék, amelyek jövőnket akarnák előre meghatározni sugallataikkal, nem ők nevetségesek, hanem azok, akik a nevünkben, **helyettünk**, a tőlünk idegenekkel összekacsintva, múzeumainkat, könyvtárainkat szétzüllesztve, vagy zár alá helyezve megpróbálják múltunkat eltüntetni, kisajátítani.

Aki ismeri történelmünket, tudja mennyire beleivódtunk Erdély legkisebb helységeinek történelmébe is, mindenütt a magyar közélet érdekében áldozva erőnket, akaratunkat, tehetségünket, tudásunkat.

Romboló reménységeit oszlatom: látták-e valaha is, miként fogadják az erdélyi magyarörmények bárholnan érkező testvéreiket?

Miként értik meg egymást félszavakból, mintha száz éve együtt éltek volna, egyetlen családban? Kereskedőnemzet hírében vagyunk, de úgy hiszem, az ilyesmit nem pénzért osztogatják! Remélem, holnap sem!

Az összetartozás jegyében kötetett a magyarhoni örmény önkormányzatok Társulása - s ezzel létrejött a magyarörmények kézfogása.

Ma immár két sajtótermékkel szerepelünk a hazai szellemi életben: a havonta, Budapesten kiadott "*Erdélyi Örmény Gyökerek Füzetek*"-kel és az időszakos budaörsi "*Magyarörmény Kulturális Lapok*"-kal. Ezenkívül segítjük a szamosújvári "*Armenia*", ugyancsak időszaki lap megjelenését is.

Szongott Kristóf kötetei, Ávedik Lukács Erzsébetvárosról szóló könyve immár reprintben is megjelent, elindult az "*Erdélyi Örmény Múzeum*" című könyvsorozat. Ebben eddig két tanulmány látott napvilágot: egy Viski János kötet és az I. örmény katolikus egyházi konferencia tanulmányainak gyűjteménye.

Hasonló összefogás jött létre Erdélyben, ahol az örmény városok egyesületei, alapítványai egységesen lépnek föl közös érdekük megvédésében, a múlt összettel megkötött megállapodás szerint.

A kívülálló joggal kérdezi: miképp hat mindez a magyar kultúrára? Egyfelől - tekintettel a már említett, párját ritkító szimbiózisra, amellyel a magyar és a magyarrá vált örmény nép építette együtt Erdély kultúráját, magyarörmény kultúránk, tradícióink zöme magyar nyelvű. Tehát önismeretünk bővülése gazdagítja a magyar kultúra palettáját.

Másfelől - mindazon, már régóta közösen vallott értékek, amelyek ma egyre halványabban jelentkeznek a hatalmas média-nyomást szenvedő magyar kultúrában - megerősítést, újjáélesztést nyerhetnek múltunk, családfakutatásaink, kapcsolatteremtésünk, kiállításaink, megemlékezéseink, találkozásaink révén.

Közös múltunkból maradandó példa: az erdélyi magyarörményiség teljes támogatása az 1880-as években induló EMKE-mozgalom ügyében.

Az EMKE végcélja - miként a kezdeményezők vallották: a nemzeti eszme és művelődés fejlesztése. Az előkészítő bizottságban, majd a megalakult városi és megyei választmányokban igen sok magyarörmény jutott fontos szerephez. „Örvendtes bejelentésünk ezzel szemben, hogy egyesületünk 5 esztendei keresés és kísérletezés és örökös identity kérése után, végre megtalálta pénztárosát. Talált egy gentleman férfiút, ki e nagy felelősséggel és sok munkával járó tisztre fölkérésünk következtében egész emberként minden idejével teljesen díjtalanul vállalkozott. Múlt év dec. 12-e óta titkár letévén addig ideiglenesen betöltött pénztári tiszttét, azt *Merza Lajos* mérnök és birtokos vette át, ki azóta reggeltől estig az egyesületnek élve s a szokott legaprólékosabb kezelő munkában is résztvéve, egyesületünk pénzügyeinek öre és vezetője.” - írta *Sándor József* központi főtitkár. Ugyanez év őszén, 1889-es évi jelentésében, az EMKE közgyűlését Szamosújvárt tartották, ekkor az érkezők nevében *Horváth Gyula* alelnök így szólt: "Mi... örömmel jöttünk ide, mert tudjuk, hogy hála Istennek, midőn ide érkezünk, haza jövünk. Mióta az első kis örmény telep az ország határait átlépte, azóta jó és balsorsban, amit ég adott, híven osztagozott velünk. Így volt ez eddig s reméljük, ezután is így lesz. Törekvéseink olyanok, hogy mindazoknak, kik hazájukat szeretik és magasabb műveltségre törekszenek, támogatniuk kell." - "A város törzslakosai, az örmények, letelepedésük óta nemcsak pártolták - anyagilag és szellemileg - a magyar közművelődést, hanem működtek is annak áldásos terein" - folytatta *Placsintár Dávid* polgármester. "Mióta ez az örmény telep itt van, azóta ugyanazon eszmék lelkesítették velünk e telep lakóit, ugyanazon imádságot mondták Magyarország boldogságáért velünk, nincs küzdelem, melyben az örményiség velünk részt ne vett volna"- válaszolta *Horváth Gyula*. A záróünnepélyen hangzott el *Placsintár Dávid* pohárköszöntője:

"Az 1848-49-iki dicső években pedig, midőn a magyar nemzet élete és függetlensége kétezzé tétetett, az örményiség egytől-egyig azonosította magát a magyar nemzet küzdelmeivel - és hála Istennek - büszkén mondhatjuk el, hogy mártírokat adott a szent ügynek, de árulót egyet sem! Ekkor olvadt bele a hazai örményiség a magyar nemzetbe örökre, és mint ilyen tud is, akar is küzdeni ott, ahol arról van szó, hogy a magyar kultúrát hazánk bármely részében meg kell védeni."

Kívánunk most, a magyar kultúra ünnepén minden nagy európai nemzetnek ilyen kisebbséget, minden európai kisebbségnek ilyen befogadó nemzetet, magunknak pedig erőt, kitartást elődeink nyomdokain való lépéseinkben.

*A budaörsi "Magyarörmény Kulturális Lapok" szerkesztősége*

\*\*\*\*\*

## **1848-49 Kolozsvárott**

Erdély politikai és szellemi fővárosa volt Kolozsvár 1848-ban, érthető hát, hogy a forradalom és szabadságharc számos eseménye kötődik a városhoz. Szerencsére, egyetlen alkalommal sem vált csataterré, nem ostromolták, nem gyújtották fel.

A forradalom híre 1848. március 20-án ért el Kolozsvárra, 21-e volt itt az első forradalmi nap, amikor összeült a száztagú városi tanács és Méhes Sámuel református kollégiumi tanár,